

9 Lapsi- ja nuorisosiaalityön tulevaisuuden kysymykset

vetäjät professori Maritta Törrönen, HY ja professori Riitta Vornanen, KuY

Torstai 15.2. klo 15.00—17.00, paikka F4014/F4015

- 15.00—16.00 ”Arkipäivät perheleiri – Perheille tarjottu palvelu” Lapin yliopiston jatko-opiskelija, Tallinnan teknisen yliopiston lehtori Anu Leppiman
- 16.00—17.00 ”Lähiötyö lapsiperheiden arjen tukena” Sosiaalityön assistentti Anne-Mari Röpelin, Kuopion yliopisto

Perjantai 16.2.2007 klo 9.00—11.00, paikka LS6

- 9.00—10.00 ”Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili” kehittämispäällikkö Anna-Liisa Koisti-Auer, Pesäpuu ry
- 10.00—11.00 ”Asiantuntijuuden kehittyminen lapsi- ja nuorisosiaalityössä” tutkijakoulutettava Maria Tapola-Haapala, Helsingin yliopisto

Abstraktit

Anu Leppiman, YTL (sosiaalityö), MA (kasvatustiede), Lapin yliopiston jatko-opiskelija, Tallinnan teknisen yliopiston lehtori
anu.leppiman@ulapland.fi

Arkipäivät -perheleiri – Perheille tarjottu palvelu

Tärkeä tulevaisuuden haaste on palvelujärjestelmien rakenne ja toimivuus. Esimerkiksi projektit näyttävät olevan yksi nopea ja joustava tapa reagoida palveluja kehitettäessä. Arkipäivät -toiminnan tavoitteena on tukea leirimuotoisen perhetyömallin avulla lastensuojelullisen tuen tarpeessa ja syrjäytymisvaarassa olevia riskiperheitä. Määrittelen perheleirin yhdeksi työmuodoksi, jossa perhettä tuetaan, ohjataan ja sen hyvinvointia edistetään yhdessä moniammatillisen työtiimin kanssa ja josta tunnistaa seuraavia ominaispiirteitä: yhteenkuuluvuus, sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteisen päämäärän tavoittelu.

Tutkimuksen keskeisenä aineistona on lastensuojelullinen perhetyöprojekti ”Arkipäivät”, joka perustuu virolais-suomalaiseen yhteistyöhön. Moniammatillisia ja monikulttuurisia Arkipäivät -perheleirejä on pidetty vuodesta 1999 lähtien yhteensä 12: (seitsemän perheleiriä Virossa ja viisi Suomessa). Osallistujat ovat yksinhuoltaja- ja ydinperheitä, eri alojen ammattityöntekijöitä, opiskelijoita (Viro, Suomi, Saksa) ja vapaaehtoistyöntekijöitä.

Perhetyö on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolloin leirin tavoitteet, toiminta, säännöt ja menetelmät suunnitellaan yhteistyössä perheiden ja leirin työntekijöiden kesken, huomioiden jokaisen perheen mielipiteet ja toiveet.

Perheleirillä perhetyön lähtökohtana on, että vastuu siirretään asiakasperheille samalla kun perheitä tuetaan kokonaisvaltaisesti ja intensiivisesti. Vanhemmille tarjotaan erilaisia elämyksellisiä toimintamuotoja viikon aikana. Perheleirin yhtenä tarkoituksena on ollut tarjota lapsiperheille toisaalta rentouttavaa yhdessä olemista ja toisaalta vanhempien tuke- mista. Heille annetaan myönteisiä kokemuksia vanhempana (esim. leipominen, ruuanlait- to, käsityöt siivoaminen, laulu- ja leikki-iltojen suunnittelu ja toteuttaminen). Kaikki leiriläiset osallistuvat päivittäisten rutiinien hoitamiseen. Tavoitteena on asiakkaiden itsenäinen elä- mänhallinta luonnollisia vertaisryhmiä ja sosiaalisia verkostoja hyväksikäyttäen.

Perhetyöllä saavutetut kokemukset liittyvät tyypillisimmillään arkipäivään: lapsen oireilun vähenemiseen, rahankäytön järjestyttämiseen, alkoholinkäytön vähentämiseen ja lopetta- miseen, siisteydestä huolehtimiseen ja perheen virkistymiseen. Perheet ovat kokeneet itsensä tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi ja ovat osallistuneet mielellään haastatteluihin. Ohessa on esimerkki (2006) suomalaiselle perheleirille osallistuneen äidin mielipiteistä:

“Perheleirille lähtemiseen lupautuminen oli suorastaan kammottavaa. Luulin siellä katsot- tavan minua siten, että siinä se sosiaalisen tuen tarpeessa oleva mitätön äiti on. Nyt leirin viimeisenä päivänä voin vain todeta, miten mukavaa ja liikuttavaakin täällä on ollut. Ku- kaan ei ole katsonut kieron eikä moittinut ja kaikki työntekijät/ohjaajat ovat ottaneet minut yhteistyökumppaniksi kaikkeen toimintaan, kuten opettajakin pyysi draaman käsikirjoituk- seen mukaan. Minä olen saanut täällä kavereita toisista vanhemmista, jopa ystäväystynty- kin. Noi opiskelijat ovat minua kannustaneet hakeutumaan lähihoitajakoulutukseen, olen kuulemma hyvä lasten kanssa toimimisessa ja entäs se ulkolainen professorikin, miten se arvosti meitä kaikkia vanhempia ja miten se löysikin meistä niin paljon hyvää. Hänen kanssaan olisin tehnyt töitä ja keskustellut vaikka kuinka monta päivää. Ensimmäisen ker- ran elämässäni olen rippikoulun jälkeen sellaisella leirillä, jossa tunnen olevani tasavertai- nen kaikkien vanhempien kanssa vanhempana eikä ole eroa muidenkaan työntekijöiden kanssa, tottakai, jotka leiriä suunnittelevat ovat tästä vastuussa.”

Perheistä itsestään löytyy paljon voimia ja osaamista. Perheleirimallin mukaan alan am- mattilaisten tehtäväksi jää antaa sosiaalista tukea lapsiperheille ja luoda yhdessä oppi- misympäristö jossa mahdollistuu vanhempien voimavarojen käyttöönotto ja tuottaminen.

YTM, Sosiaalityön assistentti Anne-Mari Röpelin, Kuopion yliopisto
anne-mari.ropelin@uku.fi

Lähiötyö lapsiperheiden arjen tukena

Lapsiperheiden ongelmat ovat kasvaneet viime vuosina, mikä näkyy esimerkiksi huos- taanottojen määrän kasvuna. Muun muassa perherakenteiden muutokset, perheiden sosi- aalisten verkostojen pieneneminen ja 1990-luvulla koettu lamakausi vaikuttavat perheiden elämään. Nykyaikana yhteisöllisyys asuinalueilla on usein varsin vähäistä ja asukkaat ei- vät juurikaan edes tunne naapureitaan. Yhteisöllisyyttä on kuitenkin pyritty luomaan uudel- leen muun muassa erilaisten projektin avulla. Yksi tällainen projekti on ollut vuosina 1996 - 2003 toteutettu Lippuniemi-projekti Iisalmissa. Tuossa projektissa paikalliset viranomaiset ja Lippuniemen asukas yhdistys kehittivät yhdessä erilaisia toimintamuotoja (esimerkiksi ryhmäneuvola, vanhemmuuskoulu) erityisesti lapsiperheille, joissa on kouluikäisiä lapsia.

Näiden toimintamuotojen tavoitteena oli tukea vanhemmuutta ja luoda uusia keskinäisen avun verkostoja asukkaiden välille.

Olen kerännyt toimintatutkimuksellisesti aineistoa Lippuniemi-projektin toimintamuodoista tekemällä kyselyn (n 300) sekä haastatellut noin 40 eri toimintamuotoihin osallistunutta vanhempaa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää asukkaiden ja toimintamuotoihin osallistuneiden näkökulmasta lapsiperheiden elämäntilannetta Lippuniemessä sekä kokemuksia projektin kautta saadusta tuesta. Kyselyn perusteella erityisesti yksinhuoltajaperheissä oli taloudelliseen tilanteeseen ja lastenkasvatukseen liittyviä ongelmia. Toimintamuotoihin osallistuneet lapsiperheiden vanhemmat kokivat saaneensa monella tapaa tukea vanhempaan toimimiseen ja arjessa selviytymiseen. Keskeisintä oli tuki, jota oli saatu toisilta toimintamuotoihin osallistuneilta vanhemmilta. Osallistuminen oli auttanut tutustumaan alueen asukkaisiin, mutta yhteisöllisyyden ja keskinäisyyden avun verkostojen lisääminen osoittautui odotettua haastavammaksi.

Tutkimukseeni liittyvässä työryhmäpuheenvuorossa tulisin käsittelemään ennen kaikkea vanhemmuuden tukemisen mahdollisuuksia lähiötyössä asukkaiden näkökulmasta.

kehittämispäällikkö (sosiaalityöntekijä, YTM) Anna-Liisa Koisti-Auer
Pesäpuu ry
anna-liisa.koisti-auer@pesapuu.fi

Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili

Sukulaissijoitukset ja sukulaissijaisvanhemmuus ovat vaiettuja teemoja suomalaisessa lastensuojelussa ja tutkittua tietoa niistä on niukasti. Tietoa sukulaisperheissä elävien lasten määrästä ei myöskään ole, mikä osaltaan kerätonee sukulaissijoitusten toissijaisesta asemasta lastensuojelun perhehoidossa. Stake-sissa on arvioitu, että kaikista perhehoitoon sijoitetuista lapsista 15-20 prosenttia olisi sijoitettuina sukulaisperheissä.

Uusi lastensuojelulakiehdotus nostaa lapsen lähiverkoston ja sen mahdollisuudet auttaa lasta aikaisempaa korostetumpaan asemaan todetessaan (32§), että ”ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä ..., sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen”. Lakimuutos, monissa länsimaissa tapahtunut sukulaissijoitusten määrän lisääntyminen ja kansainvälisten tutkimusten myönteiset tulokset sukulaissijoitusten eduista sekä sijaisvanhemmiksi haluavien perheiden määrän väheneminen kasvattanevat sukulaissijoitusten määrää tulevaisuudessa myös Suomessa.

Tutkimukseni tarkoituksena on analysoida suomalaisen sukulaissijaisvanhemmuuden profiilia sijaisvanhemmuuteen, perheiden ja sosiaalitoimen suhteeseen ja perheiden sosioekonomiseen asemaan liittyvien kysymysten kautta. Haluan selvittää tutkimuksellani, tukeeko suomalaisista sukulaissijaisvanhemmista tehty tutkimus kansainvälisten tutkimusten luomaa kuvaa sukulaissijaisvanhemmista, joihin on liitettävissä sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä riskiä, yksinhuoltajuutta ja iäkkyyttä sekä sosiaalitoimelta saatavaa muita sijaisperheitä vähäisempää valmennusta, tukea ja apua.

Tutkimusaineisto kerättiin lomakekyselynä ja tutkimusjoukko koostui yhteensä 241 kuntien hyväksymistä sukulaissijaisperheistä, joiden hoidossa oli lastensuojelulain (LSL) 14 §:n tai 16 §:n mukaisesti sijoitettu, alle 18-vuotias perheen sukulaislapsi tai -lapsia. Kyselyyn vastasi 150 perhettä, joten vastausprosentti oli 62.

Tutkimuksen tulokset näyttävät piirtävän ainakin osittain suomalaisesta sukulaissijaisvanhemmuudesta kansainvälisistä tutkimuksista poikkeavan kuvan. Tulokset herättävät myös mielenkiintoisia kysymyksiä ja haastavat sosiaalityöntekijät entistä parempaan perheiden etukäteisvalmennukseen ja valintaan sekä sijoituksen aikaiseen työskentelyyn sukulaissijaisvanhempien kanssa.

VTM, tutkijakoulutettava Maria Tapola-Haapala
maria.tapola@helsinki.fi

Asiantuntijuuden kehittyminen lapsi- ja nuorisososiaalityössä

Esityksessäni tarkastelen lapsi- ja nuorisososiaalityön asiantuntijuuden kehittymistä neljän eri suhteen kautta: sosiaalityöntekijöiden suhde itseensä, asiakkaisiin, toisiin ammattilaisiin ja laajempaan yhteiskuntaan. Tarkasteluni perustuu lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillisen lisensiaatin koulutuksen (nykyisin erikoissosiaalityöntekijäkoulutus) ensimmäisen opiskeluryhmän haastatteluihin koulutuksen puolivälissä ja loppuvaiheessa.

Suhteessa itseen olennainen koulutuksen aikana tapahtunut muutos on ollut ammatillisen varmuuden lisääntyminen. Asiakkaisiin liittyvistä muutoksista ehdottomasti keskeisin on lapsikeskeisen ajattelun lisääntyminen. Liittyen sosiaalityön suhteeseen muihin ammattilaisiin esille taas tulee opiskelijoiden lisääntynyt halu moniammatilliseen yhteistyöhön ja itsevarmuus yhteistyön osapuolena.

Suhteessa laajempaan yhteiskuntaan aineistosta käy ilmi lisääntynyt kiinnostus yhteiskunnallisia (poliittisia) kysymyksiä kohtaan sekä hienoinen voimistunut pyrkimys sosiaalityöhön liittyvään yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Esityksessäni tarkastelen tapahtuneita muutoksia myös kriittisesti: millaisia ongelmia esimerkiksi itsevarmuuden ja lapsilähtöisyyden lisääntymiseen voi niiden mukanaan tuomien etujen lisäksi liittyä?